

глобалістических і постмодерністських тенденцій на проявлення соціальних інтеракцій і переживання самореалізованості сучасної особистості. Цілью статті є визначити типологію і загальні стратегії соціальної активності особистості в контексті глобалізації і глокалізації. Методологічними принципами статті є аналіз і обобщення виявлених форм соціальних інтеракцій.

Ключові слова: глобалізація, глокалізація, постмодерн, соціальна активність, соціогенезис особистості, міжособистісні відносини

THE SPECIFICITY OF SOCIAL INTERACTIONS AND PERSONAL EXPERIENCES OF SELFREALIZATION IN CONDITIONS OF POST-MODERN TENDENCIES OF SOCIETY DEVELOPING

V. VUS, VPh.D., senior lecturer in social work and psychology of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Summary. The article is devoted to studying the specifics of the deployment of social activity of the individual. The features of influence globalization and postmodern trends in manifestations of social interactions and experiences of modern personality selfrealisation are identified in it. The article aims to define common strategies and typology of social activity of the individual in the context of globalization and glocalization. Methodological foundations article are to analyze and summarize the identified forms of social interactions.

Key words: globalization, glocalization, postmodern, social activity, sociogenesis of personality, interpersonal relationships

УДК 37.01

ІДЕЯ СУБ'ЄКТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПОШУКУ: КАТЕГОРІЙНО- ПОНЯТТЄВЕ ПОЛЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

О. І. ГАЛЯН, кандидат психологічних наук, доцент, докторант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Анотація. У статті представлено основні категорії і поняття, які окреслюють семантичні аспекти розгляду проблеми розвитку ідеї суб'єктності особистості школяра у контексті педагогічного дискурсу ХХ століття. Визначено змістові характеристики та напрямки дослідження суб'єктної позиції особистості у навчально-виховному процесі як історико-педагогічного феномену. Розкрито логіку побудови науково-педагогічного дослідження уявлень про суб'єктність школяра.

Ключові слова: суб'єктність особистості школяра, розвиток ідеї, педагогічний дискурс, термінальна й інструментальна методологія дослідження

© О. І. Галян, 2016

Постановка проблеми. Актуальність звернення до феномена суб'єктності з позиції сучасної педагогічної науки випливає з необхідності подолати обмеженість двох тенденцій: по-перше, постмодерного "знищення суб'єкта" з 1960-х років через масову деперсоналізацію та, по-друге, надмірного суб'єктивізму нових соціальних практик, зорієнтованих на флексибельну (гнучку), багаторольову та багатофункційну поведінку. Чи дійсно суспільство пережило "смерть суб'єкта"? Які межі активності суб'єкта у відкритому світі з урахуванням його ціннісних, інтелектуальних, творчих та інших параметрів? Які стратегії суб'єктивації можливі за умов переходу від індустріального до інформаційного суспільства? Ці питання зав'язані на ідеї суб'єктності як системотворчого компоненту нового підходу до буття, яке нині розуміється різноманітним – водночас ментальне і фізичне, індивідуальне та соціальне, вільне та детерміноване. І власне суб'єктність дає змогу сучасній людині бути, говорячи термінами дискурсного аналізу, і виконавцем свого життя, і рефлексивним агентом його творення. З огляду на це, виникає потреба дослідити, яким чином суб'єктність розвинулася до поєднання в собі характеристик – з одного боку – реальної живої людини (індивіда, особистості, індивідуальності) та – з іншого – гносеологічного суб'єкта, який еволюціонував у науковій картині світу з урахуванням соціокультурного контексту сучасності. Витоки актуальної постнекласичної суб'єктності, окреслення яких і є метою цього етапу дослідження, можна знайти в педагогічному дискурсі минулого століття, в якому цілісно оформилася сама ідея суб'єктності (загалом) та відбилася (конкретно) на розвитку суб'єктності школяра.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальному визначенню ідеї суб'єктності особистості школяра та її розвитку в педагогічному дискурсі ХХ століття передували положення про: гуманізацію та гуманітаризацію освіти (С. Гончаренко [5], І. Зязюн [7], В. Кремень), суб'єкт-суб'єктний підхід до педагогічної взаємодії та особистісно зорієнтовану освіту (І. Бех [1], А. Бойко [2], В. Кушнір [11], В. Паламарчук та ін.), історіографію педагогіки (Н. Гупан, О. Сухомлинська, Б. Ступарик та ін.), педагогічний дискурс як структурно-семіотичне дослідження та філософсько-методологічну стратегію в гуманітарних науках (В. Морозов [12]), дискурс-аналіз (Т.А. Ван Дейк, М. Йоргенсен, Л.Дж. Філіпс [8], Л. Комісар [9]).

Однак синтезувати ці міждисциплінарні положення для педагогічного окреслення логіки становлення суб'єктності школяра у ХХ столітті можна лише ввівши єдиний для них (спільний) тезаурус дослідження – визначити його категорійно-поняттєве поле.

Мета статті – висвітлити основні концептуальні підходи до розкриття семантичних аспектів дослідження проблеми розвитку ідеї суб'єктності особистості школяра у педагогічному дискурсі ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. Основними логічними поняттями, що відображають найбільш загальні закономірні зв'язки й відношення, досліджувані в контексті розвитку ідеї суб'єктності школяра в українському педагогічному дискурсі ХХ століття, є три родові поняття, кожне з яких означає розряд предметів цього наукового пошуку за важливою спільною ознакою. Йдеться про три науково-педагогічні категорії, що розкривають предметну спрямованість дослідження: перша з них – "розвиток ідеї", друга – "суб'єктність особистості школяра", третя – "педагогічний дискурс". Навколо цих категорій – розлогі поняттєві групи, що охоплюють, насамперед, результати узагальнень істотних ознак предмета цього дослідження, далі – специфіку розуміння їх у контексті власне

педагогічного досвіду і, нарешті, сукупність поглядів науково-педагогічного товариства на розвиток ідеї суб'єктності школяра. Це – рівень наукових понять, об'єднаних указаними категоріями. Четвертою робочою категорією вважаємо "термінальну й інструментальну методологію дискурс-аналізу", що, розкриваючи процесний бік наукового пошуку, охоплює світоглядні напрямки сучасності й методи історико-педагогічного дослідження.

Загалом, категорійно-поняттєве поле дослідження представлено схемою на рис. 1.

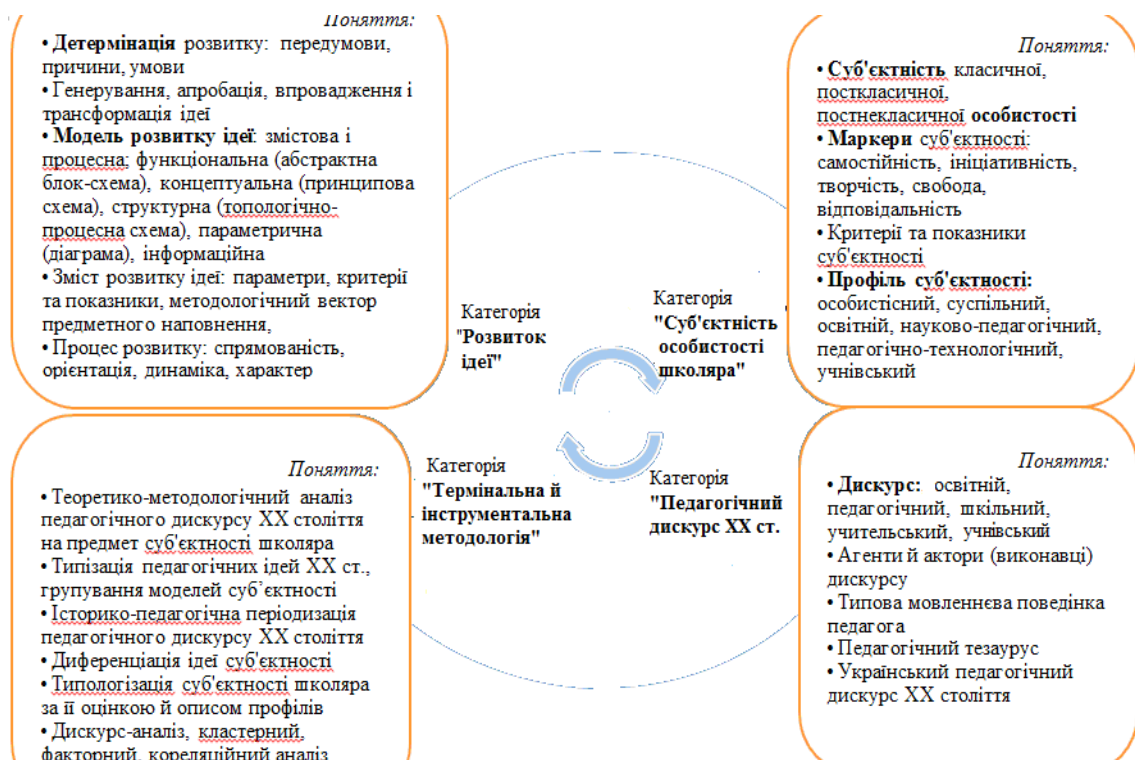

Рис. 1. Категорійно-поняттєве поле дослідження розвитку ідеї суб'єктності особистості школяра в педагогічному дискурсі ХХ століття

Категорія "розвиток ідеї" є розрядом понять, що розкривають: а) дію з удосконалення світоглядного принципу як основної думки з-поміж різних міркувань на предмет суб'єктності; б) процес її поступальних змін (таких як задум, план, намір, трансформація думки); в) результат її переходу до якісно вищого стану (ступінь зрілості цієї ідеї). Звідси, поняттями, що належать до цієї категорійної групи, є: передумови, причини й умови розвитку ідеї як його детермінація; генерування, апробація, впровадження і трансформація ідеї, а також її наукова обґрунтованість, оформленість у вузько-педагогічному тезаурусі, поширеність і соціально-культурна зрілість, процесна (за призначенням) модель ідеї як основні характеристики динаміки її розвитку; спрямованість, орієнтація, методологічний вектор предметного наповнення, змістова (за призначенням) модель ідеї як основні характеристики змісту її розвитку; параметри, критерії та показники розвитку ідеї.

Поняття "детермінація розвитку ідеї" розкриває попередню умову її виникнення (передумову її зародження), спричинення (що викликає, породжує, є підставою?) та подальшу зумовленість розвитку ідеї (що визначає якість, харак-

тер і специфіку її змін, за яких обставин ідея розвивається?).

Під *моделлю розвитку ідеї* розуміємо спрощену систему вербалізації істотних поступальних змін світоглядних узагальнень і науково-педагогічних міркувань щодо суб'єктності особистості школяра у ХХ столітті. Ця система є засобом пізнання властивостей, механізмів, закономірностей та особливостей розвитку ідеї суб'єктності особистості школяра в різні періоди ХХ століття. Створювана нами модель розвитку ідеї суб'єктності особистості може бути представлена на різних рівнях і позначувана різними поняттями. По-перше, як функціональна модель – блок-схема, що відображає порядок змін у способах міркувань і світоглядних поглядах педагогів ХХ століття, спрямованих на досягнення особистістю школяра повної суб'єктної самореалізації. По-друге, як концептуальна модель розвитку ідеї суб'єктності – модель принципу дії (принципова схема), що характеризує суспільно-історичні, освітні, науково-педагогічні та педагогічно-технологічні явища, які забезпечили розвиток ідеї суб'єктності й на яких він ґрунтується. По-третє, як структурна модель – структурно-процесна схема, що спрощено зображує послідовність і склад стадій та етапів розвитку ідеї суб'єктності, сукупність процедур впровадження цієї ідеї в освітню практику, а також особливості залучених до цього технічних педагогічних засобів і специфіку взаємодії учасників освітнього процесу. По-четверте, як параметрична модель, що відображає статистичні зв'язки між функціональними та додатковими параметрами ідеї, діаграмно демонструючи показники за кожним критерієм розвитку досліджуваної ідеї відповідно до хронологічних відрізків.

Науково-педагогічна категорія *"суб'єктність особистості школяра"* змістово відрізняється від психологічного та соціологічного аналогів. З одного боку, сучасна педагогіка спирається на психологічне розуміння суб'єктності як здатності неповторної індивідуальності, не обмежуючись ним, а з іншого – приймає соціологічний постулат про суб'єктність як соціально-типову якість особистості, яка є водночас об'єктом і суб'єктом соціальних відносин [14]. Імпонує також багаторівнева структура соціальної суб'єктності Л. Сокурянської, де диспозиційна суб'єктність є *"схильністю особистості... до самостійної та відповідальної... діяльності, яка знаходить своє відображення у відповідній системі цінностей і ціннісних орієнтацій, а також установок на актуалізацію життєвої стратегії самореалізації"*, тоді як актуалізована суб'єктність містить суб'єктну диспозицію та *"обов'язково передбачає певний рівень підготовленості до здійснення життєвої стратегії самореалізації (відповідну освіту, вміння та навички професійної, політичної діяльності тощо) і власне активну, цілеспрямовану, самостійну, творчу, відповідальну діяльність у різних сферах"* [13, с. 163].

Сучасна педагогічна наука синтезувала соціологічні досягнення в дослідженні особистості як суб'єкта соціальних змін [6] і психологічні здобутки в технологіях особистісного самотворення [3; 10]. Однак найбільш цінним у нашому дослідженні є історико-педагогічна інтерпретація суб'єктності школяра як мети і засобу освітніх впливів на його особистість. З одного боку, суб'єктність (або її атрибути) є складовою: по-перше, знань, умінь, навичок, компетентностей, здобутих у процесі навчання, по-друге, виховного ідеалу, по-третє, особистісних новоутворень розвитку. З іншого боку, суб'єктність як особистісна здатність є засобом навчання, взаємо- та самонавчання, виховання, взаємо- та самовиховання, розвитку, взаємо- та саморозвитку, який (засіб) забезпечує досягнення освітніх цілей. Таке уявлення про суб'єктність дає змогу прослідку-

вати динаміку цього явища в контексті суспільно-історичних та освітньо-технологічних змін української школи впродовж ХХ століття.

Педагогічний феномен суб'єктності особистості проявляється у визнанні та реалізації школярем себе як життєвої (цивілізаційної) цінності (виховний ідеал уже в мені), автора та виконавця своєї особистості та її життя (через самонавчання, самовиховання і саморозвиток), агента творчого впливу на середовище (я створюю життєвий світ замість адаптаційної самодеформації).

Важливим для дослідження змістовим рядом у категорії "суб'єктність" є поняття "маркери суб'єктності особистості" (атрибути суб'єктності), до яких відносимо самостійність, ініціативність, креативність, свободу, відповідальність [4]. Їх вибір ґрунтується на уявленні про можливість учня бути включеним в педагогічний процес з власної потреби в самоздійсненні та самоствердженні, реалізації особистісного потенціалу, усвідомленого вибору і відповідальності за результати власної активності.

Однією з робочих категорій розряду "суб'єктність особистості" є "профіль суб'єктності". Це узагальнене поняття охоплює різнобічну характеристику та графічне зображення розвитку маркерів суб'єктності (самостійності, ініціативності, креативності, свободи, відповідальності). З огляду на специфіку прояву суб'єктності диференціюємо шість профілів. Розглядаючи суб'єктність як типову ознаку особистості – представника цивілізації, виділяємо особистісний профіль суб'єктності; як культурну вимогу до учасників соціальних спільнот – суспільний; як складову виховного ідеалу, компетентностей і нормативного рівня розвитку – освітній; як припис соціальної ролі школяра – науково-педагогічний; як засіб залучення школяра до конкретного освітнього процесу – педагогічно-технологічний; як засіб особистісної самореалізації школяра в освітньому процесі школи – учнівський профіль суб'єктності.

Третьою з базових категорій дослідження є *"педагогічний дискурс ХХ століття"*. Вважаємо, що в ньому відтворено соціокультурну й історико-наукову практику, що інституціалізовано формується науково-педагогічною й політично-освітньою спільнотою держави та регулює, з одного боку, стан громадської свідомості на предмет навчання, виховання, розвитку й учасників освітнього процесу, з іншого – стратегію поведінки суспільства щодо освітніх закладів і технології педагогічного впливу.

Розглядаючи педагогічний дискурс крізь призму комунікативно-лінгвістичного аналізу, можемо сформулювати одне з поточних завдань дослідження – виявити, як ідея суб'єктності школяра представлена в типах, жанрах, категоріях, виразних засобах, стратегіях і тактиках мовленнєвої поведінки вчителя (як агента педагогічного дискурсу) у процесі педагогічної взаємодії в різні періоди ХХ століття, а також дослідити, чи цей зв'язок має зворотну дію – чи можна засобами мовленнєвої поведінки вчителя формувати суб'єктність учня – та на яких хронологічних відрізках ця дія прослідковується в українському педагогічному дискурсі ХХ століття.

Широко, дискурс розуміємо як суспільно-історичний, соціо-культурний, освітньо-політичний, професійно-педагогічний, науковий процес і результат а) побудови образу світу чи конкретного явища (в нашому дослідженні – образу українського школяра, образу суб'єктності особистості школяра, моделі розвитку ідеї суб'єктності тощо) шляхом колективного (науково-педагогічною й освітянською спільнотою, колективом школи, широкою громадськістю тощо) присвоєння йому значень (відображення досліджуваного явища у свідомості через уявлення, поняття, цінності, сенси), а також б) семіотично-

комунікативного впливу на реальність цього явища шляхом уподібнення його до створеного образу через узгодження інтерпретацій.

Вузько, поняття "український педагогічний дискурс ХХ століття" охоплює освітній і педагогічний тезауруси, професійну мовленнєву поведінку вчителя, наративи школяра і пов'язаних із ним дорослих (прямо чи опосередковано залучених до освітнього процесу), документи освітнього процесу (нормативні акти освітньої політики, класні журнали, табелі тощо) результати діяльності учнів, які демонструють рівень їхніх навчальних компетентностей, вихованості та розвиненості, які проаналізовані й інтерпретовані українською (ширше – вітчизняною, з урахуванням суспільно-політичного дискурсу) науковою спільнотою в зазначені періоди часу з метою створення цілісного типового образу школяра та тлумачення його функцій, обов'язків, прав, свобод і специфіки нормативної поведінки.

Останньою групою робочих понять дослідження є категорійний ряд, що забезпечує *термінальну й інструментальну методологію роботи*. Це – поняття, що описують теоретичні та методичні засади процесу наукового пошуку: теоретико-методологічний аналіз педагогічного дискурсу ХХ століття на предмет суб'єктності школяра; типізація педагогічних ідей ХХ століття, групування моделей суб'єктності; історико-педагогічна періодизація педагогічного дискурсу; диференціація ідеї суб'єктності; типологізація суб'єктності школяр за її оцінкою й описом профілів; дискурс-аналіз [8; 9], кластерний, факторний, кореляційний аналіз тощо.

Висновки. Отже, ідея суб'єктності особистості школяра представлена в педагогічному дискурсі ХХ століття засобами різних наукових шкіл (філософських, соціологічних, психологічних, педагогічних тощо). Її інтердисциплінарний характер детермінує потребу окреслення єдиного (спільного) в науково-педагогічному контексті категорійно-поняттєвого поля дослідження.

Означене нами смислове підґрунтя містить чотири категорійні групи: три категорії для означення предметної спрямованості дослідження – "розвиток ідеї", "суб'єктність особистості школяра" та "педагогічний дискурс ХХ століття", а також категорію для опису процесного боку науково-педагогічного пошуку – "термінальна й інструментальна методологія дослідження". "Розвиток ідеї" охоплює поняттєвий ряд: детермінація розвитку; модель розвитку ідеї, що відображена у типах, змісті та процесі розвитку ідеї. Категорія "суб'єктність особистості школяра" представлена поняттями: суб'єктність особистості, її маркери (атрибути) та профіль. "Педагогічний дискурс ХХ століття" об'єднує поняття самого дискурсу, його агентів, педагогічного тезаурусу, українського педагогічного дискурсу ХХ століття. Важливим моментом дослідження є його термінальна й інструментальна методологія, що, на наш погляд, забезпечить теоретико-методологічний аналіз педагогічного дискурсу ХХ ст. у контексті розгляду суб'єктності школяра (типізацію педагогічних ідей, групування та диференціацію моделей суб'єктності, моделювання самого розвитку ідеї суб'єктності).

Перспективою наукових пошуків стане дослідження особливостей розвитку ідеї суб'єктності особистості школяра у вітчизняному педагогічному дискурсі ХХ століття у визначених категоріях і поняттях.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості : [у 2-х кн.] / І.Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. I. – 278 с.

2. Бойко А.М. Виховання людини: нове і вічне : Методолого-теоретичний і практичний коментар, статті, виступи, рецензії / А.М. Бойко. – Полтава : Техсервіс, 2006. – 566 с.

3. Боришевський М.Й. Особистість у вимірах самосвідомості: [монографія] / М.Й. Боришевський. – Суми: Видавничий будинок "Еллада", 2012. – 608 с.

4. Галян О.І. Суб'єктність особистості школяра як інтердисциплінарна наукова проблема / О.І. Галян // Неперервна професійна освіта: теорія і практика // Науково-методичний журнал. – 2015. – № 1-2. – С. 58 – 63.

5. Гончаренко С.У. Зміст загальної освіти і її гуманітаризація / С.У. Гончаренко // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи / за ред. І.А. Зязюна. – К. : ВІПОЛ, 2000. – С. 81 – 107.

6. Злобіна О.Г. Особистість як суб'єкт соціальних змін: [монографія] / О. Злобіна. – К. : Інститут соціології НАН України, 2004. – 400 с.

7. Зязюн І.А. Філософські проблеми гуманізації та гуманітаризації освіти / І.А. Зязюн // Педагогіка толерантності. – 2000. – № 3. – С. 58–61.

8. Йоргенсен М.В. Дискурс-аналіз. Теорія и метод / М.В. Йоргенсен, Л.Дж. Філліпс : пер.с англ. – [2-е изд., испр.]. – Харків : Изд-во "Гуманитарный центр", 2008. – 352 с.

9. Комісар Л.П. Дискурс-аналіз як філософсько-методологічна стратегія в сучасних гуманітарних науках [Електронний ресурс] / Л.П. Комісар. – Режим доступу : file:///C:/Users/SDR/Downloads/Vnau_f_2012_1_7.pdf

10. Кучерявець В.Г. До питання про технологію самотворення себе як особистості (на матеріалі книги-самопрезентації І.А.Зязюна "Педагогіка добра: ідеали і реалії") [Електронний ресурс] / В.Г.Кучерявець. – Режим доступу : file:///C:/Users/SDR/Downloads/Ltkp_2008_43_37.pdf

11. Кушнір В.А. Системний аналіз педагогічного процесу : методологічний аспект : [монографія] / В.А. Кушнір. – Кіровоград : Вид. Центр КДПУ, 2001. – 348 с.

12. Морозов В.В. Філософія педагогічного дискурсу : монографія / В.В. Морозов. – К. : МП "Леся", 2014. – 400 с.

13. Сокур'янська Л.Г. Студенчество на пути к другому обществу : ценностный дискурс перехода : [монографія] / Л.Г. Сокур'янская. – Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2006. – 576 с.

14. Фаріна Я.О. Суб'єкт і суб'єктність як соціальні феномени: наукові інтерпретації [Електронний ресурс] / Я.О. Фаріна // Наукові праці. Соціологія. – Випуск 172. – Том 184. – Режим доступу : file:///C:/Users/SDR/Downloads/Npchdusoc_2012_184_172_10.pdf

REFERENCES

1. Bekh I.D. Vykhovannya osobystosti : [u 2-kh kn.] / I.D. Bekh. – K. : Lybid', 2003. – Kn. I. – 278 s.

2. Boyko A.M. Vykhovannya lyudyny: nove i vichne : Metodoloho-teoretychnyy i praktychnyy komentar, statti, vystupy, retsenziyi / A.M. Boyko. – Poltava : Tekhservis, 2006. – 566 s.

3. Boryshevs'kyu M.Y. Osobystist' u vymirakh samosvidomosti: [monohrafiya] / M.Y. Boryshevs'kyu. – Sumy : Vydavnychyy budynok "Ellada", 2012. – 608 s.

4. Halyan O.I. Sub"yektnist' osobystosti shkolyara yak interdystsyplinarna naukova problema / O.I. Halyan // Neperervna profesiyna osvita : teoriya i praktyka // Naukovometodychnyy zhurnal. – 2015. – №1-2. – S. 58–63.

5. Honcharenko S.U. Zmist zahal'noyi osvity i yiyi humanitaryzatsiya / S.U. Honcharenko // Neperervna profesiyna osvita : problemy, poshuky, perspektyvy / za red. I.A. Zyazyuna. – K. : VIPOL, 2000. – S. 81–107.

6. Zlobina O.H. Osobystist' yak sub"yekt sotsial'nykh zmin: [monohrafiya] / O.H. Zlobina. – K. : Instytut sotsiologiyi NAN Ukrainy, 2004. – 400 s.
7. Zyazyun I.A. Filosofs'ki problemy humanizatsiyi ta humanitaryzatsiyi osvity / I.A. Zyazyun // Pedagogika tolerantnosti. – 2000. – № 3. – S. 58–61.
8. Jorgensen M.V. Diskurs-analiz. Teorija i metod / M.V. Jorgensen, L.Dzh. Fillips : per.s angl. – [2-e izd., ispr.]. – Har'kov : Izd-vo "Gumanitarnyj centr", 2008. – 352 s.
9. Komisar L.P. Dyskurs-analiz yak filosofs'ko-metodolohichna stratehiya v suchasnykh humanitarnykh naukakh [Elektronnyy resurs] / L.P. Komisar. – Rezhym dostupu : file:///C:/Users/SDR/Downloads/Vnau_f_2012_1_7.pdf
10. Kucheryavets' V.H. Do pytannya pro tekhnolohiyu samotvorennya sebe yak osobystosti (na materialy knyhy-samoprezentatsiyi I.A. Zyazyuna "Pedagogika dobra : idealy i realiyi" [Elektronnyy resurs] / V.H. Kucheryavets'. – Rezhym dostupu : file:///C:/Users/SDR/Downloads/Ltkp_2008_43_37.pdf
11. Kushnir V.A. Systemnyy analiz pedagogichnoho protsesu : metodolohichnyy aspekt : [monohrafiya] / V.A. Kushnir. – Kirovohrad : Vyd. Tsentr KDPU, 2001. – 348 s.
12. Morozov V.V. Filosofiya pedagogichnoho dyskursu : monohrafiya / V.V. Morozov. – K. : MP "Lesya", 2014. – 400 s.
13. Sokurjanskaja L.G. Studenchestvo na puti k drugomu obshhestvu : cennostnyj diskurs perehoda : [monografija] / L.G. Sokurjanskaja. – Har'kov : Har'kovskij nacional'nyj universitet imeni V.N. Karazina, 2006. – 576 s.
14. Farina Ya.O. Sub"yekt i sub"yektivist' yak sotsial'ni fenomeny : naukovy interpretatsiyi [Elektronnyy resurs] / Ya.O. Farina // Naukovy pratsi. Sotsiologiya. – Vypusk 172. – Tom 184. – Rezhym dostupu : file:///C:/Users/SDR/Downloads/Npchsusoc_2012_184_172_10.pdf

ИДЕЯ СУБЪЕКТНОСТИ ЛИЧНОСТИ КАК ПРЕДМЕТ НАУКОВО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПОИСКА: КАТЕГОРИАЛЬНО-ПОНЯТИЙНОЕ ПОЛЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

Е. И. ГАЛЯН, кандидат психологических наук, доцент, докторант кафедры общей педагогики и дошкольного образования Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

***Аннотация.** В статье представлены основные категории и понятия, которые описывают семантические аспекты рассмотрения проблемы развития идеи субъектности личности школьника в контексте педагогического дискурса XX века. Определены содержательные характеристики и направления исследования субъектной позиции личности в учебно-воспитательном процессе как историко-педагогического феномена. Раскрыта логика построения научно-педагогического исследования представлений о субъектности школьника.*

***Ключевые слова:** субъектность личности школьника, развитие идеи, педагогический дискурс, терминальная и инструментальная методология исследования*

THE IDEA OF AGENCY OF THE PERSONALITY AS A SUBJECT-MATTER OF PEDAGOGICAL RESEARCH: CATEGORICAL AND CONCEPTUAL FIELD

O. HALIAN, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, post-doctoral student at the Department of General Pedagogy and Pre-school Education of Ivan Franko Drohobych State Teacher Training University

Summary. *The paper presents major categories and concepts that outline semantic aspects while exploring the issue of pupils' agency in the context of pedagogical discourse in the twentieth century. The author has identified content characteristics and areas of research into the agent position of the personality in the educational process as a historical and pedagogical phenomenon. The paper reveals the logic of pedagogical research in perceptions of pupils' agency.*

Keywords: *agency of the personality of the pupil, idea development, pedagogical discourse, terminal and instrumental research methodology*

УДК 37.091.212.015.31(045)

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ГОЛОВНОГО КОНСИГНАТОРА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

**Л.М. КОРОЛЬОВА, здобувач КП «ЗОІППО» м. Запоріжжя,
вчитель-методист Запорізького класичного ліцею**

Анотація. *У статті розглянуто основні наукові погляди та підходи до процесу моделювання та побудови моделі формування креативних здібностей молодших школярів. Авторка звертає увагу на те, що дидактичний зміст моделі визначається в тому, що він дає можливість виділити важливі та актуальні завдання навчального процесу, з'ясувати, визначити й науково пояснити умови імовірного зближення між очікуваними та бажаними змінами об'єкта, який досліджується. При розробці моделей увага акцентується не на виділенні блоків, а на встановленні головних зв'язків між ними. У науковій роботі вибір моделювання як методу пояснюється тим, що модель допомагає зрозуміти характер залежності між структурними елементами феномену, що досліджується, синтезувати й виявити особливості процесу формування креативних здібностей молодших школярів. Автор пояснює те, що практична цінність моделі в будь-якому педагогічному дослідженні визначається в основному її адекватністю вимірюваним сторонам об'єкта, а також тим, наскільки правильно враховані на етапах побудови моделі основні принципи моделювання (наочність, визначеність, об'єктивність), які в багатьох випадках визначають як можливості й тип моделі, так і її функції в педагогічному дослідженні.*

Ключові слова: *метод моделювання, модель, мета процесу моделювання, мотив, мотивація молодшого школяра, креативні здібності молодших школярів, практична значущість моделі, модель формування*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Під час проведення констатувального етапу експерименту зафіксовано інформацію, яка виявила, що навчально-педагогічний процес у масовій школі не забезпечує повною мірою сучасні потреби суспільства у формуванні креативних здібностей молодших школярів.

© Л. М. Корольова, 2016